

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความปรารถนาอันเป็นธรรมชาติความต้องการของมนุษย์ ที่มาสโลว์ได้เสนอในรายงานเรื่อง “A Theory of Human Motivation”^๑ มี ๕ ข้อ คือ ๑. ความต้องการทางกายภาพ ๒. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย ๓. ความรักและความเป็นเจ้าของ ๔. ความเคารพนับถือ ๕. ความสมบูรณ์ของชีวิต ความต้องการสิ่งเหล่านี้จัดเป็นความต้องการของมนุษย์ขั้นพื้นฐานทั่วไป มีการนำลำดับขั้นความต้องการนี้มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเรื่องการตลาด เพื่อช่วยในการเข้าใจแรงจูงใจของลูกค้า ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า มีหลักฐานที่แสดงถึงสิ่งอันเป็นยอดปรารถนาของมนุษย์ปุถุชน และเป็นคำสำหรับอนุโมทนาของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ที่นิยมกล่าวในภาษาไทยว่า พร หรือ จตุรพิธพร คือ สิ่งที่เป็นคุณงามความดี ๔ ประการ^๒ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ อายุ ความมีอายุยืนนาน วรรณะ ความมีผิวพรรณผุดผ่องใส สุขะ ความสุขกายสุขใจ พละ ความมีพลานามัยเข้มแข็งแรงสมบูรณ์ มนุษย์เมื่อประกอบด้วยพร ๔ อย่าง คือ มีอายุยืนยาว มีผิวพรรณผุดผ่อง มีความสุขทั้งกายใจและมีพลานามัยสมบูรณ์ จัดว่าเป็นผู้มีสุขภาวะที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนา

เป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาประเทศทุกด้านไม่ว่าจะในด้านสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง ฯลฯ ล้วนมุ่งเน้นไปสู่การมีสุขภาวะที่ดีของมนุษย์ในสังคม นับว่าสุขภาวะที่ดีเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อบุคคลและสังคม เป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถกำหนดการสร้างเกณฑ์มาตรฐานเพื่อให้ระดับการมีสุขภาวะชีวิตที่ดีขึ้นได้ และเพื่อการทำให้การพัฒนาตนเองและสังคมไปสู่เป้าหมายที่ปรารถนา บุคคลแต่ละคนและแต่ละครอบครัว จึงมีการพัฒนาตนเองในด้านการศึกษามีแนวคิดและเจตคติที่ดี การรู้จักบริหารตนเอง การมีความเอื้ออาทรต่อบุคคลอื่น การมีอาชีพ มีรายได้มีคุณธรรมและศีลธรรม ฯลฯ หากทุกคนในสังคมสามารถปฏิบัติได้เช่นนี้ ก็เท่ากับว่าสามารถช่วย

^๑ ดูรายละเอียดใน A.H. Maslow. A Theory of Human Motivation, Psychological Review ๕๐ (๔) (๑๙๔๓), P. ๓๗๐ - ๓๙๖.

^๒ พร ที่นิยมกล่าวในภาษาไทย เช่นว่า “จตุรพิธพร” (พรสี่ประการ) นั้น ในภาษาบาลีเดิมไม่เรียกว่า “พร” แต่เรียกว่า “ธรรม” บ้าง ว่า “ฐานะ” บ้าง ดังในพุทธพจน์ว่า

อภิวาทนสลิสสุ นิจจํ วุฑฒาปาปิโน

จตตาริ ธมมา วุฑฒนติ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ.

ธรรม ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีปอกตอภิวาท อ่อนน้อมต่ออุฆมนเป็นนิตย์ (ขุ.ธ. ๒๕/๑๘/๒๙) ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ-เพิ่มเติม ช่วงที่ ๑/เสริม) พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร : ธนธการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕๗.

ยกระดับทั้งของตนเองและสังคมให้มีคุณค่า มีความเจริญงอกงาม พัฒนาไปสู่สังคมอุดมคติ ปัญหาต่างๆ ในสังคมจะลดลงหรือหมดไป เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาโสเภณี ปัญหาอาชญากรรม ปัญหามลภาวะเป็นพิษ ฯลฯ ดังนั้น ประเทศต่าง ๆ จึงให้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการที่จะพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้นจนถึงระดับมาตรฐานที่สังคมต้องการ ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้สมาชิกในสังคมทุกคนมีความกินดี อยู่ดี มีความสุขสมบูรณ์

สภาพสังคมในปัจจุบันมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองและมีความวุ่นวายอยู่มากอีกอย่างหนึ่งซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ คือ เรื่องความเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นปัญหาที่สำคัญของคนเราทุกคน อันว่า การเกิด แก่ เจ็บ และตายเป็นเรื่องธรรมดา แต่ทว่า เรื่องของความเจ็บนี้ แม้คนที่ศึกษาในพระพุทธศาสนาอาจเข้าใจว่า เป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นตามธรรมชาติอยู่แล้ว ก็ไม่มีผู้ใดที่จะต้องการเผชิญความเจ็บป่วย หรือถ้าต้องเผชิญหน้ากับมันก็ต้องหาวิธีในการเผชิญหน้าให้ได้รับความเจ็บปวดน้อยที่สุด แม้ในทางพระพุทธศาสนาเองก็เห็นว่าความเจ็บป่วยคือภัยอย่างหนึ่งของมนุษย์ และในขณะเดียวกันก็มองว่า ความเจ็บป่วยเป็นธรรมดาของชีวิต เป็นธรรมชาติที่ควบคุมชีวิตและสรรพสิ่งต่าง ๆ เช่นเดียวกัน และนำความเจ็บป่วยนี้เองมาเป็นสิ่งปลุกเร้าพลังแห่งความพากเพียรเพื่อนำตนไปสู่ความไม่มีโรคหรือความไม่เจ็บป่วยอย่างแท้จริง คือ ความไม่มีโรคทางใจ ทั้งยังนำความเจ็บป่วยมาเป็นเครื่องมือในการเตือนไม่ให้บุคคลใช้ชีวิตด้วยความประมาท

พระสังฆาธิการในเขตปกครองในอำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในสภาพสังคมชนบท ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำไร่ทำนา ปลูกผัก ในการประกอบอาชีพเช่นนี้ สิ่งที่มีหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือ การที่ต้องสัมผัสกับสารเคมีชนิดต่าง ๆ ทั้งทางร่างกาย ผิวหนัง ระบบทางเดินหายใจ ผลจากการทำงานอย่างต่อเนื่องจึงทำให้เกิดความเจ็บป่วย บางคนก็เกิดโรคตามสภาพอากาศและโรคที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ โดยเฉพาะประชาชนที่ประสบกับปัญหานี้เท่านั้น แม้ในหมู่ของพระสงฆ์เองก็ประสบกับปัญหาเช่นกัน แม้ในทางพระพุทธศาสนาจะมองว่าเป็นเรื่องธรรมดาของสังขารที่ทุกคนจะต้องยอมรับ แต่ก็ต้องหาทางรักษาสุขภาพตามความเหมาะสม ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะมีถิ่นฐานภูมิลำเนาอยู่ในแถบนี้ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาสุขภาพของพระสังฆาธิการ ในอำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้ทราบข้อมูลอันจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเสริมสุขภาพของพระสังฆาธิการและเป็นข้อมูลให้ผู้เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพของพระสังฆาธิการ อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
๒. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพของพระสังฆาธิการ อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑. ปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพของพระสังฆาธิการ อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีอะไรบ้าง

๒. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาวะของพระสงฆ์ในการในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีอะไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มีเนื้อหาครอบคลุมองค์ประกอบของสุขภาวะ ๔ ด้าน^๓ คือ

ก. ด้านร่างกาย (physical domain) คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงความรู้สึกสบาย ไม่มีความเจ็บปวด การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดทางร่างกายได้ การรับรู้ถึงผลกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้เรื่องการนอนหลับและพักผ่อน ซึ่งการรับรู้เหล่านี้มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้ถึงความเป็นอิสระที่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้ถึงความสามารถในการเคลื่อนไหวของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงาน การรับรู้ว่าคุณสมบัติไม่ต้องพึ่งพาอาศัยใคร หรือการรักษาทางการแพทย์อื่น ๆ เป็นต้น

ข. ด้านจิตใจ (psychological domain) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำ สมาธิ การตัดสินใจ และความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวของตนเอง การรับรู้ถึงความสามารถในการจัดการกับความเครียดหรือกังวล การรับรู้เกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ ของตนที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ถึงความเชื่อด้านจิตวิญญาณ ศาสนา การให้ความหมายของชีวิต และความเชื่ออื่น ๆ ที่มีผลในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิต มีผลต่อการเอาชนะอุปสรรค เป็นต้น

ค. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (social relationships) คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่น ๆ การรับรู้ถึงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าคุณสมบัติเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคมด้วย รวมทั้งการรับรู้ในเรื่องอารมณ์เพศ หรือการมีเพศสัมพันธ์

ง. ด้านสิ่งแวดล้อม (environment) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าคุณสมบัติอยู่อย่างอิสระ ไม่ถูกกักขัง มีความปลอดภัย และมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าคุณสมบัติอยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี ปราศจากมลพิษต่าง ๆ การคมนาคมสะดวก มีแหล่งประโยชน์ด้านการเงิน สถานบริการสุขภาพ และสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่าคุณสมบัติมีโอกาสที่จะได้รับข่าวสารหรือฝึกฝนทักษะ การรับรู้ว่าคุณสมบัติมีกิจกรรมสันทนาการและกิจกรรมในเวลาว่าง เป็นต้น

๒. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ อายุ พรรษา ระดับการศึกษา และตำแหน่ง

^๓ สุวัฒน์ มหัตถินันต์กุล และคณะ, เปรียบเทียบแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุด ๑๐๐ ตัวชี้วัดและ ๒๖ ตัวชี้วัด, (เชียงใหม่: รพ.สวนปรุง กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๐), หน้า ๑๘.

ตัวแปรตาม ได้แก่ สุขภาวะของพระสงฆ์ฆาธิการ ประกอบด้วย สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และสุขภาวะทางสิ่งแวดล้อม

๓. **ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ได้แก่ พระสงฆ์ฆาธิการ ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน ๑๕๐ รูป

๔. **ขอบเขตด้านพื้นที่** กำหนดพื้นที่ที่ใช้ศึกษาข้อมูล คือ อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๕. **ขอบเขตด้านระยะเวลา** ทำการศึกษาตั้งแต่ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๗ ถึงเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมเป็นเวลา ๔ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑. พระสงฆ์ฆาธิการ ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีระดับสุขภาวะอยู่ในเกณฑ์ที่แตกต่างกัน

๒. พระสงฆ์ฆาธิการ ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีระดับสุขภาวะที่แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้เฉพาะในการวิจัย

สุขภาวะ หมายถึง ระดับการมีชีวิตที่ดี มีความสุข และความพึงพอใจในชีวิต ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ และการดำเนินชีวิตของผู้รับบริการเสริมสุขภาพและความงาม เป็นการประสานการรับรู้ในด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อม ภายใต้วัฒนธรรม ค่านิยม และเป้าหมายในชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งได้จากการประเมินด้วยแบบวัดคุณภาพชีวิต

แบบวัดคุณภาพชีวิต หมายถึง เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกที่ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้แปลเอาไว้ และองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ยอมรับอย่างเป็นทางการว่าเป็นเครื่องมือมาตรฐานสำหรับใช้วัดคุณภาพชีวิตของผู้รับบริการเสริมสุขภาพและความงาม ที่ผู้วิจัยได้ขออนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต หมายถึง ค่าของการวัดทางสถิติที่แสดงความหมายของคุณภาพชีวิตที่ได้จากการวัดด้วยแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก

พระสงฆ์ฆาธิการ หมายถึง พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งบริหารในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้ทราบปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาวะของพระสงฆ์ฆาธิการ ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๒. ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาวะของพระสงฆ์ฆาธิการ ในอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด